

Autoreferat

Opis osiągnięć naukowych, organizacyjnych i dydaktycznych

dr n. med. Łukasz Balwicki

Zakład Zdrowia Publicznego i Medycyny Społecznej

Gdański Uniwersytet Medyczny

2019

1. Imię i nazwisko: Łukasz Balwicki

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe:

2004 – dyplom ukończenia studiów na kierunku lekarskim, Akademia Medyczna w Gdańsku

2005 – dyplom ukończenia Podyplomowego Studium Zarządzania Firmą w Opiece Zdrowotnej, Politechnika Gdańska

2008 – dyplom ukończenia kursu „Leczenie zespołu uzależnienia od tytoniu”, Centrum Onkologii-Instytut im. Marii Skłodowskiej-Curie w Warszawie

2011 - dyplom ukończenia programu szkoleniowego “Leadership Program in Global Tobacco Control”, John Hopkins Bloomberg School of Public Health, Baltimore

2010 – dyplom ukończenia specjalizacji lekarskiej ze zdrowia publicznego, Centrum Medyczne Kształcenia Podyplomowego

2013 – uzyskanie stopnia doktora nauk medycznych (rozprawa doktorska pt.: „Ocena narażenia na dym tytoniowy ciężarnych z małych miast i wsi”, promotor: dr hab. n. med. Tomasz Zdrojewski), Gdański Uniwersytet Medyczny, Wydział Nauk o Zdrowiu

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach klinicznych i naukowych

2004-2005 - lekarz stażysta w Wojewódzkim Szpitalu Specjalistycznym im. Kopernika w Gdańsku

2006-2007 - lekarz rezydent w Akademickim Centrum Klinicznym Szpitalu AMG

2007-2015 - asystent w Zakładzie Zdrowia Publicznego i Medycyny Społecznej Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego

2011-nadal - kierownik Poradni Leczenia Zespołu Uzależnienia od Tytoniu, Uniwersyteckie Centrum Kliniczne GUMed

2015-nadal - adiunkt w Zakładzie Zdrowia Publicznego i Medycyny Społecznej Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego

4. Osiągnięcie naukowe wynikające z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki

Osiągnięcie naukowe wynikające z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki stanowi cykl 7-dmiu powiązanych tematycznie oryginalnych publikacji dotyczących epidemiologicznych i regulacyjnych aspektów używania wyrobów tytoniowych i papierosów elektronicznych. Prace te, publikowane w latach 2013-2019, są rezultatem interdyscyplinarnej współpracy naukowej habilitanta z badaczami z American Cancer Society w Atlancie, Roswell Park Cancer Institute w Bufallo, Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach i Uniwersytetu Gdańskiego. Łączna wartość współczynnika oddziaływania **IF** prac składających się na osiągnięcie naukowe wynosi **16,239**. Łączna liczba punktów **MNiSW** prac składających się na osiągnięcie naukowe wynosi **187**. Wszystkie zaliczane do cyklu prace powstały po uzyskaniu stopnia doktora nauk medycznych.

a) tytuł osiągnięcia naukowego:

Epidemiologiczne i regulacyjne aspekty używania wyrobów tytoniowych i papierosów elektronicznych w Polsce.

b) publikacje wchodzące w skład osiągnięcia naukowego:

1. **Łukasz Balwicki**, Michał Stokłosa, Małgorzata Balwicka-Szczyrba, Wioleta Tomczak, 2016, Tobacco industry interference with tobacco control policies in Poland: legal aspects and industry practices, Tob. Control 2016; vol. 25, nr 5, s. 521-526. DOI: 10.1136/tobaccocontrol-2015-052582, **IF: 5.469, MNiSW 45**.
2. Maciej L. Goniewicz, Michał Gawron, Justyna Nadolska, **Łukasz Balwicki**, Andrzej Sobczak, 2014 Rise in electronic cigarette use among adolescents in Poland, J. Adolesc. Health 2014; vol. 55, nr 5, s. 713-715. DOI: 10.1016/j.jadohealth.2014.07.015. **IF: 3.612, MNiSW 40**.

3. Maciej L. Goniewicz, Noel J. Leigh, Michał Gawron, Justyna Nadolska, **Łukasz Balwicki**, Connor McGuire, Andrzej Sobczak, 2016, Dual use of electronic and tobacco cigarettes among adolescents: a cross-sectional study in Poland, *Int. J. Public Health* 2016; vol. 61, nr 2, s. 189-197. DOI: 10.1007/s00038-015-0756-x. **IF: 2.327, MNiSW 30.**
4. **Łukasz Balwicki**, Danielle Smith, Małgorzata Balwicka-Szczyrba, Michał Gawron, Andrzej Sobczak, Maciej L. Goniewicz, 2018, Youth access to electronic cigarettes in an unrestricted market : a cross-sectional study from Poland, 2018, *Int J Environ Res Public Health*, 2018; vol. 15, nr 7, s. 332-343. DOI: 10.3390/ijerph15071465. **IF: 2.145, MNiSW 25.**
5. Danielle Smith, Michał Gawron, **Łukasz Balwicki**, Andrzej Sobczak, Monika Matynia, Maciej L. Goniewicz, 2018, Exclusive versus dual use of tobacco and electronic cigarettes among adolescents in Poland, 2010-2016, *Addict. Behav.* 2019, 90, 341–348, DOI:10.1016/J.ADDBEH.2018.11.035. **IF: 2.686, MNiSW 35.**
6. Małgorzata Balwicka-Szczyrba, **Łukasz Balwicki**, 2017, Status prawny papierosów elektronicznych, *Gd. Stud. Praw.* 2017; t. 38, s. 109-119. **MNiSW 7.**
7. Małgorzata Balwicka-Szczyrba, **Łukasz Balwicki**, 2013, Zakaz sponsorowania przez podmioty branży tytoniowej, *Kwart. Prawa Publ.* 2013; R. 13, nr 1, s. 65-78. **MNiSW 5.**

Oświadczenia współautorów publikacji określające indywidualny wkład każdego autora w powstanie poszczególnych publikacji zamieszczono w załączniku nr 6. Oświadczenia habilitanta dotyczące wykonanych prac oraz procentowego w nich udziału znajdują się w załączniku nr 7.

c) omówienie celu naukowego ww. prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania.

Ograniczenie używania wyrobów tytoniowych jest jednym z najważniejszych wyzwań zdrowia publicznego na świecie, jak i w Polsce. Nałóg tytoniowy przyczynia się bowiem do ponad 6 mln zgonów rocznie w skali światowej (IHME 2017), w Polsce liczba ta sięga 71 tys. (GDB 2016). Dziedzinę, która naukowo zajmuje się tą problematyką określa się mianem *tobacco control*. Tłumaczenie tego pojęcia wprost, jako kontrola tytoniu lub kontrola rynku tytoniowego, nie oddaje istoty zagadnienia. Jest to bowiem dziedzina zdrowia publicznego obejmująca działania naukowe, medyczne, polityczne i prawne nakierowane na ograniczenie używania wyrobów tytoniowych i nikotynowych, a przez to redukcję chorobowości i umieralności spowodowanej szkodliwością tychże produktów. Badacze zajmujący się *tobacco control* badają epidemiologię używania tradycyjnych wyrobów tytoniowych, i od niedawna, nowych produktów nikotynowych, oceniają programy i narzędzia prawne służące ograniczaniu ich konsumpcji, poszukują możliwości ograniczenia szkód (ang. *harm reduction*) w nowych wyrobach o zredukowanej szkodliwości. Z uwagi na to, że stosowanie tytoniu przyczynia się do ogromnej liczby zgonów na świecie, i jest jednocześnie całkowicie modyfikowalnym czynnikiem ryzyka, ww. dziedzina naukowa jest w wielu krajach bardzo rozwinięta, co ma również odzwierciedlenie w nakładach na działania interwencyjne w tym obszarze. W Polsce nie udało się jeszcze nadać jej stosownej rangi. Pomimo powyższego właśnie ten obszar nauki stał się przedmiotem zainteresowań badawczych habilitanta.

Habilitant, po uzyskaniu stopnia doktora, skoncentrował bowiem swoje zainteresowania badawcze na analizie zagadnień, które w pośredni lub bezpośredni sposób wpływają na działania w obszarze nadzoru i regulacji wyrobów tytoniowych oraz innych wyrobów związanych z tytoniem. Ten przedmiot badań wynika z przekonania habilitanta, iż poprzez swoje naukowe dociekania przyczynia się do nagromadzenia wiedzy skłaniającej instytucje decyzyjne do podejmowania interwencji mogących ograniczyć skalę nikotynizmu w Polsce. Zgodnie ze strategią wytyczoną w 2008r. przez Światową Organizację Zdrowia pod nazwą MPOWER, władze państw powinny wykorzystywać do walki z epidemią tytoniową narzędzia o udowodnionej skuteczności. Należą do nich: monitoring konsumpcji i działań przemysłu tytoniowego, ochrona przed biernym paleniem, oferowanie pomocy palącym, ostrzeganie przed

szkodliwymi skutkami używania wyrobów tytoniowych, wprowadzanie zakazów reklamy, promocji i sponsoringu wyrobów tytoniowych oraz podnoszenie podatków na tytoń. Niestety w naszym kraju te narzędzia nie są poddawane w wystarczającym stopniu badaniom naukowym, co tworzy lukę w wiedzy o ich skuteczności w polskich warunkach.

W ostatnich latach zarówno w Polsce, jak i na świecie, miały miejsce zdarzenia, które istotnie wpływają na skuteczność walki z epidemią palenia tytoniu. Były to z jednej strony: działania przemysłu tytoniowego mające spowolnić i osłabić aktywność rządów państw w sferze regulacji prawnych dotyczących wyrobów tytoniowych poprzez lobbowanie, czy wywieranie nacisków na decydentów oraz wprowadzenie na rynek nowych produktów dostarczających nikotynę bez konieczności spalania tytoniu (np. papierosy elektroniczne). Z tą ostatnią kwestią związana jest m.in. groźba osłabienia postępu, jakiego udało się dokonać w walce z nikotynizmem w krajach rozwiniętych, w szczególności wątpliwości co do wpływu nowych produktów na konsumpcję tradycyjnych wyrobów tytoniowych. Z drugiej jednak strony wzrosła świadomość tworzenia dobrej legislacji, której celem jest wprowadzenie skutecznych narzędzi prawnych, wpływających na ograniczenie rynku wyrobów tytoniowych i innych wyrobów związanych z tytoniem. Kraje, które odnotowały największe sukcesy w ograniczeniu palenia (np. Australia) to państwa o bardzo dobrze rozwiniętej legislacji antytytoniowej, wprowadzanej mimo ogromnego sprzeciwu branży tytoniowej (przykładowo sprawa Philip Morris Asia versus Australia przed sądem arbitrażowym WTO). Wspomniane wyżej przeciwstawne trendy aktywności przemysłu tytoniowego i aktywności regulacyjnej rządów państw także w Polsce określają oś walki o zdrowie i życie ludzkie.

W związku z omówionymi powyżej zjawiskami habilitant zarysował następujące cele badawcze, które wyznaczyły kierunek jego badań, realizowany w cyklu artykułów. Po pierwsze, celem tym było ustalenie istnienia i sposobów wpływu przemysłu tytoniowego na proces stanowienia prawa w Polsce. Po drugie, opisanie rozwoju rynku papierosów elektronicznych w grupie wiekowej, w której następuje inicjacja nikotynowa, w tym w perspektywie wpływu rozwoju tego rynku na rynek tradycyjnych papierosów. Po trzecie, ocena polskich regulacji prawnych i zawartych w nich narzędzi przeciwdziałania nikotynizmowi. Tak określone cele zostały zrealizowane w cyklu

publikacji, przedstawionych jako osiągnięcie naukowe habilitanta, stanowiąc znaczący wkład w rozwój nauki.

Kontrola i regulacja rynku wyrobów tytoniowych koncentruje się wokół narzędzi prawnych, które tworzą zasady obrotu tymi szkodliwymi produktami (wprowadzenie na rynek, reklama, promocja, używanie w miejscach publicznych). Tworzenie prawa w tym obszarze komplikuje fakt, że legislacja reguluje rynek produktów, które przynoszą wielomiliardowe zyski branży tytoniowej (wpływy ze sprzedaży produktów uzależnionym klientom), jak i państwowym (zyski z podatków akcyzowych i VAT, którymi obłożone są wyroby tytoniowe). Z tychże powodów procesy legislacyjne stanowią przedmiot szczególnego zainteresowania i nacisków przemysłu tytoniowego. Te zagadnienia stały się tematem artykułu: **Tobacco industry interference with tobacco control policies in Poland: legal aspects and industry practices**. Jego celem było wykazanie stosowania przez branżę tytoniową taktyk wpływu na tworzenie polityk antytytoniowych w Polsce. Materiałem badawczym było 257 dokumentów, stanowiących korespondencję między branżą tytoniową, a polskimi ministerstwami, pozyskanych w trybie dostępu do informacji publicznej. Badania dotyczyły okresu 2006-2012, w którym toczyła się dyskusja nad wdrożeniem dwóch unijnych dyrektyw (Tobacco Tax Directive i Tobacco Products Directive). Analiza treści dokumentów wykazała używanie przez przemysł tytoniowy trzech strategii: kreowanie pozytywnego wizerunku tej branży, wyrażanie chęci uczestnictwa w konsultacjach nad planowanymi regulacjami oraz wywieranie nacisku na decyzje rządu. Jako nieetyczne uznano stosowane metody: podsuszanie gotowych propozycji legislacyjnych, przesadne wyolbrzymianie znaczenia branży tytoniowej dla polskiej gospodarki i wpływów podatkowych, posługiwanie się zawyżonymi statystkami nielegalnego obrotu wyrobami tytoniowymi oraz nadużywanie dowodów naukowych. Ponadto branża groziła sankcjami wynikłymi z naruszania umów bilateralnych po wprowadzeniu narzędzi kontroli rynku wyrobów tytoniowych. Branża, lobbując bezpośrednio lub z pomocą organizacji pośredniczących, zachęcała polski rząd do sprzeciwiania się regulacjom tytoniowym, które chciały wprowadzać inne kraje (zakazy ekspozycji wyrobów w sklepach w Wielkiej Brytanii, czy ujednolicone opakowania w Australii). Zamiast stać się przedmiotem ścisłej regulacji prawnej, zgodnie z postanowieniami Ramowej Konwencji Światowej Organizacji Zdrowia o Ograniczeniu Użycia Tytoniu z dnia 21 maja 2003, branża tytoniowa stała się partnerem rządu w pracach nad

regulacjami prawnymi. W konkluzji wskazano, iż Polska nie chroni efektywnie interesów zdrowotnych obywateli przed wpływem agresywnych działań przemysłu tytoniowego, chociażby poprzez wdrożenie postanowień wspomnianej Konwencji, szczególnie jej art. 5.3. Przepis ten nakazuje ograniczyć relacje z przedsiębiorcami czerpiącymi zyski ze sprzedaży wyrobów tytoniowych do niezbędnego minimum. Przedmiotowe opracowanie, jako pierwsze, zaprezentowało dowody na istnienie nieetycznego lobbingu w Polsce. Manuskrypt został wysoko oceniony przed redakcją pisma Tobacco Control i opublikowany po stosownych konsultacjach prawnych wydawnictwa (z obawy przed możliwymi roszczeniami ze strony przemysłu). Mimo tak jednoznacznych dowodów nie wprowadzono dotąd w Polsce stosownych ograniczeń i procedur dotyczących kontaktów z branżą tytoniową. Opisane okoliczności tworzenia prawa antytytoniowego w Polsce uzasadniły podjęcie badań nad kształtem obowiązujących prawnych regulacji, a zwłaszcza, czy w należyty sposób chronią one zdrowie Polaków, co stanowi trzeci cel prezentowanego cyklu badawczego.

Realizację 2 celu badawczego umożliwiło dołączenie habilitanta w 2013r. do zespołu badawczego amerykańskiego Roswell Park Cancer Institute w Buffalo i Śląskiego Uniwersytetu Medycznego. Grupa ta przeprowadziła pilotażowo, w roku 2011, badanie dot. rozpowszechnienia papierosów elektronicznych w dwóch regionach Polski i chciała je kontynuować w kolejnych latach. Habilitant uczestniczył w tworzeniu narzędzia badawczego i był w zespole odpowiedzialny za organizację i przeprowadzenie badania w woj. pomorskim. W efekcie odbyły się kolejne edycje na przełomie 2013/2014 i 2015/2016. Rezultatem tych działań było zebranie danych, które zostały wykorzystane do szeregu publikacji.

Pierwszą z nich jest praca pt. **Rise in Electronic Cigarette Use Among Adolescents in Poland**. Po przeprowadzeniu drugiej edycji badania przekrojowego z użyciem kwestionariusza w 21 szkołach ponadgimnazjalnych stworzono bazę danych. Odniesiono wyniki uzyskane na przełomie 2013/2014 do pozyskanych w okresie 2010/2011. Były one analizowane pod kątem częstości używania e-papierosów, palenia tradycyjnych papierosów i równoczesnego ich używania (tzw. *dual use*) z zastosowaniem wielopoziomowej liniowej regresji. Jako pierwszy w Polsce zespół udowodnił znaczący wzrost używania e-papierosów z 5,5% w 2011 do 29,9% w 2014

r. ($p < 0,05$). Także podwójne używanie e-papierosów i tradycyjnych papierosów wzrosło z 3,5% do 21,8%. Istotną obserwację stanowił również wzrost częstości tradycyjnego palenia z 23,9% do 38,0% w 2014 r. Uzyskane wyniki pozwoliły na sformułowanie tezy o ogromnym wzroście popularności papierosów elektronicznych i braku wpływu tej popularności na obniżenie rozpowszechnienia tradycyjnego palenia tytoniu wśród polskiej młodzieży. Waga doniesienia miała wymiar praktyczny, gdyż opinia społeczna była przekonywana przez producentów, że e-papierosy są produktem jedynie dla dorosłych, mającym wyprzeć, a w konsekwencji zastąpić, palenie tradycyjnych papierosów.

Zjawisko *dual use* okazało się na tyle istotne, że została jemu poświęcona kolejna publikacja. W oparciu o dane uzyskane w edycji 2013/2014 powstała praca **Dual use of electronic and tobacco cigarettes among adolescents: a cross-sectional study in Poland**. Wykazano, że prawie 22% uczniów okazało się być podwójnymi użytkownikami, a więc osobami używającymi naprzemiennie wyroby tytoniowe i papierosy elektroniczne. *Dual users* mieli większe szanse na codzienne palenie tytoniu AOR 3.54 (95 % CI 2.34–5.36) i mniejsze, by palić mniej papierosów dziennie AOR 0.27 (95 % CI 0.12–0.57), niż ci którzy palili wyłącznie tradycyjne papierosy. Odsetek podwójnych użytkowników wśród młodzieży był wyższy niż palących wyłącznie tytoń. Tym samym uprawniony stał się wniosek, że palący naprzemiennie, przyjmując dawki nikotyny z dwóch źródeł, są bardziej uzależnieni niż palący jedynie papierosy. Wskazano na konieczność obejmowania papierosów elektronicznych regulacjami ograniczającymi ich dostępność, szczególnie dla młodzieży. Warto w tym miejscu nadmienić, że ostatnie lata przyniosły wiedzę na temat toksyczności samej nikotyny, którą wcześniej uznawano za środek uzależniający o stosunkowo niskiej szkodliwości. Raport Surgeon General „E-Cigarette Use Among Youth and Young Adults” z roku 2016 podsumowuje wiedzę nt. wpływu nikotyny na rozwijający się mózg ludzi młodych i wskazuje jej wpływ na: zaburzenia koncentracji uwagi, nastroju, zachowania i funkcje poznawcze, trwałe zaburzenie funkcjonowania połączeń nerwowych czy większą podatność na uzależnienia w przyszłości. Raport jednoznacznie postuluje prewencję inicjacji nikotynowej w jakiegokolwiek postaci.

Kolejna edycja badania przekrojowego odbyła się na przełomie 2015/2016. Uzyskane dane pozwoliły na publikację dwóch doniesień. Celem pracy **Youth Access to**

Electronic Cigarettes in an Unrestricted Market: A Cross-Sectional Study from Poland była identyfikacja źródeł pochodzenia papierosów elektronicznych używanych przez młodzież. Spośród przebadanej grupy 2222 uczniów analizie poddano odpowiedzi 341 nieletnich (16 i 17 letnich), którzy przyznali się używania papierosów elektronicznych w ostatnich 30 dniach. Ocena uzyskanych odpowiedzi wykazała, że najczęściej pierwszym papierosem elektronicznym jest urządzenie udostępniane od znajomych (38%), a własnym, zakupionym w sklepie stacjonarnym sprzętem, posługuje się jedynie 26% użytkowników. Podobne odpowiedzi były udzielane w przypadku aktualnie używanego urządzenia. Większość nieletnich nie miała żadnych problemów z zakupem płynów z nikotyną do stosowania w e-papierosach, mimo, że w podanym okresie producenci e-papierosów deklarowali, że nie prowadzą sprzedaży osobom poniżej 18 roku życia. Większość respondentów nabywało te produkty w stacjonarnych sklepach. Uzyskane wyniki mają wielkie znaczenie dla projektowania działań prewencyjnych. Po pierwsze ówczesne deklaracje producentów wyrobów o stosowaniu wewnętrznych zasad dotyczących zakazu sprzedaży nieletnim okazały się nieprawdziwe i młodzież bez problemów zaopatrywała się w e-papierosy i płyny do nich. Po drugie, udowodniono konieczność wprowadzenia zakazów ustawowych sprzedaży, które powinny doprowadzić do ograniczenia opisywanego zjawiska. Zaprezentowane wyniki badań stanowiły dla Ministerstwa Zdrowia podstawę do nowelizacji polskiej ustawy antytytoniowej, której dokonano w drugiej połowie 2016r., wprowadzając odpowiednie regulacje dotyczące e-papierosów.

Ostatnią publikacją habilitanta w ramach realizacji wskazanego celu jest praca: **Exclusive versus dual use of tobacco and electronic cigarettes among adolescents in Poland, 2010-2016**. Chcąc podsumować 3 edycje badań nad używaniem e-papierosów przez młodzież przeanalizowano trendy konsumpcji tradycyjnych i elektronicznych papierosów, ze szczegółowym podziałem na okazjonalne i codzienne używanie wspomnianych produktów. Szczególnie ważkim pytaniem badawczym było, czy i jak rozpowszechnienie nowych wyrobów nikotynowych wpływa na konsumpcję tradycyjnych wyrobów tytoniowych, jakimi są zwykłe papierosy. W tym celu skumulowano dane 5708 uczniów z wieku 15-19 lat z dwóch regionów Polski (z przełomu 2010-2011, n=1760, 2013-2014, n=1970, 2015-2016, n=1978). Wyniki poddano analizie pod kątem palenia papierosów i używania e-papierosów oraz korelacji wyłącznego (exclusive use) i podwójnego używania (dual

use). Wyłącznie używanie e-papierosów w ostatnich 30 dniach wzrosło znacząco (2010-2011: 2%, 2013-2014: 8%, 2015-2016: 11%) ($p < 0,05$). Podwójne używanie elektronicznych i tradycyjnych papierosów wzrosło z 4% w latach 2010-2011 do 23% w latach 2013-2014 ($p < 0,05$); i pozostało na stabilnym poziomie w latach 2013-2014 – 2015-2016 (24%, $p = 0,60$). Znaczący odsetek tzw. dual users przyznał, że używał e-papierosów zanim zaczął palić tradycyjne papierosy (18% w 2013-2014, 24% w 2015-2016). Uzyskane rezultaty pozwoliły sformułować wniosek, że wśród młodych osób w Polsce papierosy elektroniczne nie zastępują tradycyjnych papierosów, a raczej zwiększają wachlarz dostępnych używek z jakimi młodzież eksperymentuje. Dodatkowo eksperymenty z e-papierosami wydają się zachęcać do palenia tradycyjnych papierosów. Ma to duże implikacje regulacyjne. Dopuszczanie do obrotu rynkowego kolejnych, nawet mniej toksycznych wyrobów nikotynowych, nie zmniejsza problemu nikotynizmu w grupie młodzieży, a wręcz przeciwnie, zwiększa skalę problemu. Biorąc pod uwagę fakt, że większość tych osób pozostanie użytkownikami/palaczami na wiele lat życia, mamy do czynienia z ogromnym problemem zdrowia publicznego, wymagającym zdecydowanej odpowiedzi w postaci działań prewencyjnych i regulacyjnych.

Trzecią płaszczyzną badawczą, związaną z realizacją zamierzonych celów badań, była ocena istniejących w Polsce regulacji prawnych, mających ograniczać zjawisko nikotynizmu, a zwłaszcza ustalenie, czy w należyty sposób chronią one zdrowie mieszkańców Polski. Należy zatem podkreślić, że chodzi o znaczenie regulacji prawnych dla realizacji celów epidemiologicznych. Z tego powodu habilitant podjął współpracę naukową z Katedrą Prawa Cywilnego Uniwersytetu Gdańskiego. Jej efektem są publikacje poświęcone skutecznej kontroli prawnej wyrobów tytoniowych i powiązanych. Dotyczą one zagadnień wskazywanych wcześniej w strategii WHO MPOWER.

W artykule **Status prawny papierosów elektronicznych** przeanalizowano status prawny tychże wyrobów, w związku z wprowadzeniem w 2016 do ustawy z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych uregulowań wprost odwołujących się do e-papierosów. Była to nowelizacja wymuszona zarówno rosnącą epidemią używania nowych wyrobów, jak i regulacjami unijnymi, porządkującą system obrotu tymi wyrobami w Europie. W wyniku

przeprowadzonej analizy stwierdzono, że w świetle nowych unormowań papierosów elektronicznych nie należy kwalifikować jako wyrobów tytoniowych, lecz jako inne wyroby, poddane reglamentacji w tejże ustawie, w sposób podobny do tradycyjnych papierosów. Badania wykazały, że nowo wprowadzona regulacja zawiera istotne nieścisłości, chociażby błędne sformułowania dotyczące zakazu palenia papierosów elektronicznych, kiedy de facto nie zachodzi w nich proces spalania. Wskazano również na wadliwą redakcję przepisów wprowadzających definicję „palenia papierosa elektronicznego” (a tego zjawiska dotyczy zakaz w przestrzeni publicznej), co w rozumieniu ustawy dotyczy jedynie spożycia pary zawierającej nikotynę, wydzielanej przez papieros elektroniczny. Definicja ta może nastręczać istotne trudności w praktyce przy identyfikowaniu, czy dana osoba używa papierosa elektronicznego zawierającego nikotynę, czy też przy pomocy e-papierosa inhaluje inne niż nikotyna substancje chemiczne. Z uwagi na to, że w warunkach pozalaboratoryjnych nie ma możliwości identyfikacji składu chemicznego pary wydobywającej się z e-papierosa wyrażono postulat modyfikacji wskazanej definicji „palenia papierosa elektronicznego” poprzez określenie, że używanie papierosa elektronicznego dotyczy spożywania pary zawierającej jakąkolwiek substancję wydzielaną przez papieros elektroniczny. Zauważono równocześnie, iż brak odwołania się do papierosów elektronicznych w przepisach określających „leczenie i rehabilitację osób uzależnionych od tytoniu”, ogranicza myślenie o osobach je używających, jako chorych, wymagających fachowej pomocy medycznej z uwagi na swoje uzależnienie. W rezultacie takiej redakcji przepisu, przy literalnym stosowaniu prawa, jedynie osoby palące tytoń mogą korzystać z pomocy poradnictwa dla osób uzależnionych tytoniu finansowanego ze środków publicznych. Dokonana ocena dała podstawę do sformułowania wniosku w postaci postulatu zmiany ustawy, aby narzędzia prawne w niej przewidziane, odnoszące się do e-papierosów, lepiej chroniły zdrowie Polaków.

Kolejny artykuł był zainspirowany obserwacją zjawiska braku skuteczności przepisów o zakazie sponsoringu przez branżę tytoniową. W opinii habilitanta uzasadnione było podejrzenie łamania tego zakazu podczas kilku wydarzeń kulturalnych i muzycznych w województwie pomorskim. Było to całkowicie sprzeczne ze strategią MPOWER, która jasno precyzuje konieczność funkcjonowania zakazu jakiegokolwiek sponsoringu przez branżę tytoniową, która w ten sposób promuje swoje wyroby i markę, co wpływa na budowanie pozytywnego wizerunku społecznie odpowiedzialnej

branży, pomimo jej zaangażowania w produkcję jednoznacznie negatywnych dla zdrowia produktów. Temat ten stał się przedmiotem manuskryptu ***Zakaz sponsorowania przez podmioty branży tytoniowej***. Zawierał on propozycję wykładni tak niejednoznacznie interpretowanych przepisów ustawy dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych w zakresie problematyki sponsorowania przez branżę tytoniową, a nadto, zawierał ocenę obowiązującej w Polsce regulacji w porównaniu z aktami o charakterze międzynarodowym, w tym zwłaszcza Ramową Konwencją Światowej Organizacji Zdrowia o Ograniczeniu Użycia Tytoniu. W publikacji zawarto tezę o potrzebie zmiany niektórych unormowań zawartych w polskiej ustawie antytytoniowej odnoszących się do sponsoringu, z uwagi na niejasności jakie wzbudza, a także rozbieżność z powyżej wskazanymi aktami międzynarodowymi, określono również zakres sugerowanych zmian. Postulowano m.in. korektę przepisu, który ustanawia sankcję karną za czyn określony jako „sponsorowanie wyrobów tytoniowych”. Takie ujęcie tego czynu pozostaje bowiem w zdecydowanej sprzeczności z istotą sponsorowania i wywoływało u podmiotów stosujących ustawę przeświadczenie, iż wspieranie przez podmioty branży tytoniowej działalności osób lub instytucji pomimo, że jest zakazane, nie stanowi czynu karalnego. Wnioski płynące z artykułu zostały uwzględnione w nowelizacji ustawy antytytoniowej w 2016 r., w której zmieniono kształt przepisów karnych za złamanie zakazu sponsoringu.

W podsumowaniu warto wskazać najważniejsze rezultaty badań opisanych w cyklu publikacji, stanowiących osiągnięcie naukowe habilitanta:

- zidentyfikowanie działań branży tytoniowej wpływających na proces stanowienia prawa w Polsce
- wykazanie skokowego wzrostu popularności papierosów elektronicznych wśród młodzieży w Polsce
- scharakteryzowanie nowego zjawiska jakim jest tzw. dual use
- ukazanie źródeł dostępności papierosów elektronicznych używanych przez młodzież w Polsce
- wykazanie, że wzrost popularności papierosów elektronicznych nie wpływa na obniżenie popularności palenia tytoniu wśród polskiej młodzieży

- wykazanie konieczności nowelizacji prawa antytytoniowego w Polsce w celu lepszej ochrony zdrowia Polaków

Znaczenie powyższych osiągnięć ma istotne walory praktyczne. Po pierwsze, na świecie i także w Polsce toczy się dyskusja nad rolą produktów nikotynowych o zredukowanej szkodliwości, do których można zaliczyć elektroniczne papierosy. Z jednej strony wyrażane są głosy postulujące ich szeroką dostępność, z nadzieją na zredukowanie szkód wynikających z palenia tradycyjnych wyrobów tytoniowych. Z drugiej strony powstają obawy, które potwierdziły się w badaniach habilitanta, że nowe produkty, poprzez ogromną popularność wśród młodzieży, mogą przynieść nową falę uzależnienia od nikotyny, prowadzącą również do zwiększenia używania tradycyjnych wyrobów. W tej sytuacji, w ocenie habilitanta, należy z dużą ostrożnością podchodzić do regulowania rynku tychże wyrobów w polskim prawie, a zwłaszcza trzeba ograniczyć do maksimum możliwość korzystania z tych wyrobów przez nieletnich. Po drugie mając dowody na istnienie silnego lobbingu przemysłu tytoniowego wpływającego na kształt prawa antytytoniowego w Polsce oraz dowody na istnienie nieskutecznej legislacji należy mocno postulować konsekwentne wdrożenie postanowień Ramowej Konwencji WHO o Ograniczeniu Używania Tytoniu, w tym jej art. 5.3, tak, by ograniczyć wpływy przemysłu na proces stanowienia prawa w Polsce. Jednocześnie trzeba wzmocnić sam proces tworzenia prawa, aby był on poparty rzetelnymi analizami prawnymi oraz prawnoporównawczymi, odwołującymi się do dobrych regulacji prawnych w zakresie walki z nikotynizmem w innych krajach. Ponadto z uwagi na dynamiczny charakter rozwoju rynku wyrobów uzależniających należy stale prowadzić badania epidemiologiczne analizując trendy konsumpcji, działalność przemysłu oraz mierząc skuteczność narzędzi prawnych tak, aby dostosować narzędzia prewencji do zmieniającej się rzeczywistości.

Należy podkreślić, że wskazane na początku cele zostały zrealizowane przez podmiotowy cykl publikacyjny. Warto zaakcentować, że określony w nim zakres badań realizuje wprost interdyscyplinarną koncepcję zdrowia publicznego. Habilitant jest bowiem przekonany, że tylko kompleksowe podejście do badań naukowych, które uwzględnia szeroką perspektywę badawczą, zarówno epidemiologiczną, jak i interwencyjną (w tym dotyczącą interwencji prawnych), pozwala na skuteczną walkę z epidemią używania wyrobów tytoniowych oraz papierosów elektronicznych.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo - badawczych.

Dorobek naukowy habilitanta włączając „dzieło habilitacyjne” obejmuje łącznie **37** publikacji, z których **9** opublikowanych zostało w czasopismach posiadających „impact factor” (łączna punktacja **IF = 25,420**). Łączna punktacja **MNiSW** wynosi **337**.

W szczególności na dorobek habilitanta składają się:

- 17 prac oryginalnych (łączna punktacja MNiSW = 321),
- 4 prac poglądowych (łączna punktacja MNiSW = 8),
- 12 rozdziałów w podręcznikach.

Habilitant jest współautorem **16** streszczeń, w tym **4** ze zjazdów międzynarodowych oraz **12** ze zjazdów krajowych.

Łączna liczba cytowań bez autocytowań wg Scopus - **114**, wg Web of Science – **111** (stan na 07.01.2019)

Łączny indeks Hirscha bez autocytowań wg Scopus – **4**, wg Web of Science – **4** (stan na 07.01.2019)

Przebieg pracy naukowej przed uzyskaniem stopnia doktora.

Praca naukowa habilitanta rozpoczęła się, gdy w trakcie studiów został inicjatorem studenckich badań przy Zakładzie Zdrowia Publicznego i Medycyny Społecznej GUMed. Jego analiza dotycząca korzystania z Internetu przez studentów uczelni medycznych, została wyróżniona w 2004r. na Międzynarodowej Naukowej Konferencji Studentów i Młodych Lekarzy w Gdańsku. W trakcie studiów habilitant odbył trzy 1-miesięczne praktyki zagraniczne w szpitalu uniwersyteckim Central Middlesex Hospital w Londynie oraz dwukrotnie w US Army Hospital w Heidelbergu. Na zakończenie studiów został odznaczony Nagrodą Rektora Akademii Medycznej w Gdańsku za działalność na rzecz społeczności akademickiej.

Po ukończeniu studiów w 2004 roku habilitant odbył staż podyplomowy w Wojewódzkim Szpitalu Specjalistycznym im. M. Kopernika w Gdańsku, zakończony

zdaniem Lekarskiego Egzaminu Państwowego. Równocześnie ukończył studia podyplomowe na Politechnice Gdańskiej z zakresu zarządzania firmą w opiece zdrowotnej, co zwiększyło jego kompetencje w zakresie kierowania zespołami.

Zainteresowania naukowe habilitanta skupiły się na epidemiologii palenia tytoniu oraz narzędziach kontroli używania wyrobów tytoniowych. Przekładały się one między innymi na aktywność konferencyjną habilitanta. Habilitant wygłaszał wielokrotnie wykłady na konferencjach międzynarodowych, w tym podczas sesji plenarnej Europejskiej Konferencji Zdrowia Publicznego, która odbyła się w 2012 roku na Malcie.

Habilitant był również stypendystą John Hopkins Bloomberg School of Public Health w Baltimore (USA), gdzie w 2011 roku ukończył kurs: Leadership Program in Global Tobacco Control. W 2008 roku habilitant odbył kurs doskonalący w Centrum Onkologii w Warszawie, uzyskując certyfikat Leczenia Zespołu Uzależnienia od Tytoniu, co wykorzystuje praktycznie pracując w Poradni Leczenia Zespołu Uzależnienia od Tytoniu UCK, której jest kierownikiem od 2011 r.

Habilitant od początku swojej pracy w Zakładzie Zdrowia Publicznego i Medycyny Społecznej zainicjował powstanie, i dotychczas opiekuje się, Studenckim Kołem Naukowym Zdrowia Publicznego. Pod jego opieką studenci prowadzą badania naukowe, prezentują swoje osiągnięcia na konferencjach naukowych oraz zdobywają wyróżnienia.

W 2013 roku na Wydziale Nauk o Zdrowiu habilitant obronił pracę doktorską pt. „Ocena narażenia na dym tytoniowy ciężarnych z małych miast i wsi”, której promotorem był prof. dr hab. n. med. Tomasz Zdrojewski). Rezultatem prac prowadzonych w ramach doktoratu jest następująca publikacja:

Łukasz Balwicki, Marzena Zarzeczna-Baran, Łukasz Wierucki, Tadeusz Jędrzejczyk, Marzena Strahl, Magdalena Wrotkowska, Maciej L. Goniewicz, Tomasz Zdrojewski. Smoking among pregnant women in small towns in Poland. Int. J. Public Health 2016, 61, 111–118, doi:10.1007/s00038-015-0735-2. **IF 2,327, MNiSW 30.**

Przebieg pracy naukowej po uzyskaniu stopnia doktora.

Po uzyskaniu stopnia doktora, w 2013 roku, habilitant kontynuował pracę w Zakładzie Zdrowia Publicznego i Medycyny Społecznej GUMed. Jednocześnie, w 2014, podjął pracę w charakterze Zastępcy Dyrektora Wydziału Rozwoju Społecznego ds. zdrowia publicznego w Urzędzie Miejskim w Gdańsku. Ta praca pozwoliła habilitantowi spojrzeć na potrzebę rzetelnych badań epidemiologicznych, i oceniających obowiązujące prawo, które służą tworzeniu lepszych polityk na poziomie regionalnym, ale i krajowym. W 2015 habilitant awansował na stanowisko adiunkta w macierzystym zakładzie. W tym okresie nastąpiło przyspieszenie jego działań naukowych i zacieśnienie współpracy z krajowymi i zagranicznymi ośrodkami naukowymi, co umożliwiło podniesienie kompetencji badawczych i analitycznych. Przyniosło to efekt m.in. w postaci ponownej analizy zagadnienia palenia ciężarnych kobiet. Przedmiotem pracy **Łukasz Balwicki, Danielle Smith, Magdalena Pierucka, Maciej Goniewicz, Marzena Zarzeczna-Baran, Tadeusz Jedrzejczyk, Marzena Strahl, Tomasz Zdrojewski, 2017, Factors associated with quitting among smoking pregnant women from small town and rural areas in Poland** (Nicotine Tob. Res. 2017; vol. 19, nr 5, s. 647-651. IF: 4,291, MNiSW: 40) była pogłębiona analiza zebranego wcześniej materiału badawczego. Dane zebrane od 4512 ciężarnych pochodzących z terenów wiejskich i małomiasteczkowych były oceniane pod kątem występowania czynników sprzyjających rzuceniu palenia w ciąży. Spośród ciężarnych, które paliły w momencie zajścia w ciążę, aż 33% rzuciło palenie po dowiedzeniu się niej. Czynnikiem, które stanowiły najważniejsze predyktory tej decyzji były: wyższa edukacja (AOR 3.21; 95%; CI=1.81–5.68), średnie wykształcenie partnera (AOR 1.63; 95% CI=1.06–2.48), dotychczasowy brak dzieci (AOR 1.71; 95% CI=1.31–2.24). Z kolei największymi barierami w rzuceniu palenia były: mieszkanie w jednym domu z przynajmniej jednym palaczem (AOR 0.55, 95% CI = 0.39–0.76), brak partnera życiowego (AOR 0.45; 95% CI=0.29–0.71) i posiadanie obu palących rodziców (AOR 0.67; 95% CI=0.46–0.97). Wnioski płynące z pracy wskazują, iż duża część ciężarnych rzuca samodzielnie palenie, napotykając jednakże przeszkody chociażby związane z paleniem członków rodziny. Świadczenia zdrowotne udzielane przez personel położniczy powinny uwzględniać te okoliczności, redukując bariery i zwiększając szanse na rozstanie się nałogiem kobiet, których palenie wpływa w sposób kluczowy na ich potomstwo.

Współpraca z American Cancer Society zainspirowała habilitanta do zainteresowania się kwestią nielegalnego obrotu wyrobami tytoniowymi. Obrót papierosami pochodzącymi z nielegalnych źródeł (nielegalny wwóz z zagranicy lub nielegalna produkcja wewnątrz kraju) skutkuje pojawieniem się na rynku papierosów tańszych. Niweluje to wpływ polityki cenowej, którą WHO uważa na najważniejszy element ograniczania konsumpcji. Argument o funkcjonowaniu wysokiej skali konsumpcji nielegalnych wyrobów jest używany przed koncerny tytoniowe do powstrzymywania rządów przed kolejnymi wzrostami cen. Wielokrotnie podmioty branży tytoniowej posługują się własnymi, często zawyżonymi szacunkami, przy braku niezależnych badań. Dlatego jednym z podstawowych problemów, przed jakim stają służby publiczne, jest oszacowanie skali zjawiska. Temat ten się stał przedmiotem publikacji: Monika Jańczak, Adriana Och, **Łukasz Balwicki**, 2017, **Ocena skali konsumpcji papierosów nieprzeznaczonych na polski rynek na terenie wybranych miast Polski** (Hygeia Publ. Health 2017; t. 52, nr 3, s. 281-285. **MNiSW 8**). Ocena skali konsumpcji papierosów nieprzeznaczonych na polski rynek dotyczyła wybranych miast Polski. Celem analizy było określenie skali konsumpcji papierosów nieprzeznaczonych na polski rynek. Aby tego dokonać zebrano 292 paczki po papierosach z ulic miast (158 w Gdańsku, 134 w Bydgoszczy). Ulice te były wybrane losowo na podstawie obwodów elekcyjnych w wyborach do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przez program statystyczny. Po analizie opakowań, oszacowano, że paczki ze znakiem akcyzowym innym niż polski stanowiły 0,6% w Gdańsku i 2,2% w Bydgoszczy. W Gdańsku zebrano 2,5% paczek z akcyzą dla strefy bezcłowej i 1,5% w Bydgoszczy. Podczas analizy oszacowano, że 94,3% paczek zebranych w Gdańsku i 90,3% w Bydgoszczy miało polskie ostrzeżenie zdrowotne. Tylko 5,1% z zebranych paczek w Gdańsku i 9,7% zebranych w Bydgoszczy posiadało ostrzeżenie zdrowotne w innym języku niż polski, co może sugerować, że były przeznaczone na rynek innych państw. Jako wniosek z tego badania należy wskazać, że skala konsumpcji nielegalnych papierosów w tych miastach jest znikoma, odbiegająca znacznie od szacunków branży tytoniowej. Metoda wykorzystywana w badaniu może być przydatna w niezależnej ocenie skali konsumpcji nielegalnych papierosów. Instytucje państwowe powinny wykorzystywać takie badania w prowadzeniu polityki celnej i fiskalnej.

Współpraca z badaczami z Uniwersytetu Medycznego w Łodzi, dot. epidemiologii palenia wśród osób niezamożnych, zaowocowała pracą: Katarzyna Milcarz, Kinga Polańska, **Łukasz Balwicki**, Teresa Makowiec-Dąbrowski, Wojciech Hanke, Leokadia Bak-Raminiszyn, Dorota Kaleta, 2019, Perceived barriers and motivators to smoking cessation among socially disadvantaged populations in Poland. IJOMEH (przyjęty do druku), DOI: 10.13075/ijomeh.1896.01377. IF: **1,367, MNiSW 15**

Habilitation jest też autorem rozdziałów w dwóch publikacjach książkowych wydanych przez WHO:

Łukasz Balwicki, 2015, Response of the tobacco-control community: protection from exposure to tobacco smoke (WHO FCTC Article 8): case study 7. Smoke-free beaches in Gdansk (Poland), W: Empower women : facing the challenge of tobacco use in Europe Copenhagen : World Health Organization

Łukasz Balwicki, 2016, Poland, Earmarked tobacco taxes: lessons learnt from nine countries. World Health Organization, Geneva, Szwajcaria

Pierwsza publikacja to studium przypadku dotyczącego wprowadzenia stref wolnych od dymu tytoniowego na gdańskich plażach. Habilitation był inicjatorem tego pomysłu, a rozdział w opracowaniu opisuje proces działań skutkujących wprowadzeniem tegoż zakazu. Gdańsk był pierwszym miastem w Polsce, i jednym z pierwszych w Europie, które zakazały palenia wyrobów tytoniowych na swoich plażach.

W drugiej natomiast dokonana została analiza finansowania programu przeciwdziałania następstwom palenia tytoniu pod kątem źródeł pochodzenia środków i sposobów ich wydatkowania. Publikacja potwierdziła nieefektywność systemu finansowania działań antytytoniowych w Polsce, postulując utworzenie funduszu celowego, pochodzącego wprost z podatku akcyzowego.

Habilitation jest również autorem doniesień z Polski na łamach pisma Tobacco Control. W pierwszym opisuje kampanię finansowaną przez Ministerstwo Zdrowia o nazwie Sfajerowani, której był pomysłodawcą i menedżerem. W drugim opisuje działania Ministerstwa Zdrowia podjęte w celu przeciwdziałania finansowaniu badań przez producenta wyrobów tytoniowych, za pośrednictwem fundacji SmokeFree World.

Łukasz Balwicki, Małgorzata Balwicka-Szczyrba. 2014, Worldwide news and comment: **Poland: 'Truth' style counter tobacco industry campaign**, Tob. Control 2014; vol. 33, nr 4, s. 282-283

Łukasz Balwicki, Małgorzata Balwicka-Szczyrba, 2018, Worldwide news and comment: **Poland: government stands against PMI smoke-free foundation**, Tob. Control 2018; vol. 27, nr 3, s. 248-249.

Kontynuacją opisanego na wstępie cyklu publikacji, stanowiącego znaczny wkład w rozwój nauki, są przyjęte do druku, lecz jeszcze nieopublikowane dwa artykuły:

1. **Łukasz Balwicki**, Małgorzata Balwicka-Szczyrba, 2018, Analiza uchwałodawstwa rad gmin wprowadzającego strefy wolne od dymu, pary z papierosów elektronicznych i substancji uwalnianych za pomocą nowatorskiego wyrobu tytoniowego, Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały, vol. 2018, nr 2 (23) (przyjęty do druku). **MNiSW 7**.
2. Małgorzata Balwicka-Szczyrba, **Łukasz Balwicki**, 2019, Ochrona dzieci przed biernym paleniem w świetle regulacji prawnych, Gd. Stud. Praw., tom XLI (przyjęty do druku). **MNiSW 7**.

W pierwszym dokonano analizy uchwałodawstwa rad gmin dotyczącego wprowadzania stref wolnych od dymu tytoniowego, pary z papierosów elektronicznych i substancji uwalnianych za pomocą nowatorskiego wyrobu tytoniowego, w okresie od września 2016 r. do września 2018 r. Potwierdziła ona niską aktywność w tym obszarze, mimo poszerzenia kompetencji rad gmin do wprowadzania ograniczeń także w zakresie dotyczącym pary z papierosów elektronicznych i substancji uwalnianych za pomocą nowatorskiego wyrobu tytoniowego. Wykazano, iż analizowane uchwały rad gmin, nawet jeżeli zostały podjęte, w większości nie realizują w pełni kompetencji przyznanej w ustawie antytytoniowej, zawężając zakres wprowadzanych stref antytytoniowych jedynie do niektórych rodzajów wyrobów. Odnotowano, że treść niektórych uchwał jest tak sformułowana, że wyklucza ich zastosowanie do papierosów elektronicznych. Niektóre z badanych uchwał są z kolei nieprecyzyjne, a poprzez to mogą być niezrozumiałe dla ich adresatów, przede

wszystkim osób używających nowatorskie wyroby tytoniowe. Postulowano dlatego zdecydowane zwiększenie aktywności rad gmin w tym obszarze, poprzez ustanawianie w drodze uchwał, licznych miejsc przeznaczonych do użytku publicznego, jako stref wolnych od dymu tytoniowego, pary z papierosów elektronicznych i substancji uwalnianych za pomocą nowatorskiego wyrobu tytoniowego. Ma to o tyle znaczenie, gdyż z jednej strony takie strefy chronią przed wdychaniem potencjalnie szkodliwych substancji zawartych w parze z e-papierosów, a z drugiej zniechęcają do używania produktów w przestrzeni publicznej, sprzyjając negatywnej stygmatyzacji tego nałogu (ang. denormalization).

Kolejny artykuł wykazuje tezę, iż wobec faktu narażenia na bierne palenie dzieci w przestrzeni prywatnej, obecny zakres ustawowego ograniczenia palenia wyrobów tytoniowych jest niewystarczający do pełnej ochrony ich zdrowia. W szczególności, w polskiej ustawie antytytoniowej brak jest zakazów palenia tychże wyrobów w obecności dzieci w przestrzeni prywatnej, a zwłaszcza w pomieszczeniach zamkniętych, gdzie narażenie na ich działanie jest wysokie. Jednocześnie postulowano, aby polski prawodawca podjął działania interwencyjne w celu ochrony zdrowia dzieci przed szkodliwym wpływem dymu tytoniowego poprzez poszerzenie ustawowych zakazów używania tytoniu i wyrobów tytoniowych na obszary inne niż publiczne. Uzasadnione jest zwłaszcza, wzorem niektórych państw obcych (w tym Wielkiej Brytanii, Nowej Zelandii, Australii), poszerzenie zakazu na samochody osobowe, którymi przewożone są dzieci. Habilitant, w rezultacie dokonanych powyżej analiz, jest współautorem propozycji skierowanej w 2018r. do Ministerstwa Zdrowia dotyczącej poszerzenia ustawowego zakazu palenia także na samochody osobowe podczas przewozu nimi dzieci. Procedowana obecnie nowelizacja ustawy z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych propozycję tę uwzględnia, wskazując na istotny oddźwięk społeczny pracy naukowej habilitanta.

Zagadnienia, które habilitant podjął w swych badaniach, wykraczające poza tematykę tobacco control, można ująć w trzy grupy tematyczne:

1. Kształt systemu zdrowia publicznego w Polsce
2. Funkcjonowanie samorządowych programów ochrony zdrowia psychicznego
3. Ocena włączenia społecznego wśród pacjentów po leczeniu psychiatrycznym

Ad 1.

W 2015 roku habilitant podjął współpracę z organizacją The Observatory on Health Systems and Health Policies, afiliowaną przy WHO i Komisji Europejskiej, która skupia ekspertów zdrowia publicznego. Organizacja zajmuje się doradztwem w zakresie budowania skuteczniejszych systemów i polityk zdrowotnych. Efektem tej współpracy są dwa rozdziały w monografiach:

Roman Topór-Mądry, **Łukasz Balwicki**, Iwona Kowalska-Bobko, Cezary W. Włodarczyk, 2018, **Organization and financing of public health services in Europe: country report** / ed. Bernd Rechel, Anna Maresso, Anna Sagan, Cristina Hernández-Quevedo, Gemma Williams, Erica Richardson, Elke Jakubowski, Ellen Nolte, Word Health Organization Regional Office for Europe, Kopenhaga, 2018, S. 95-108.

Aleksandra Kuich, **Łukasz Balwicki**, Anna Sagan, 2018, **The role of public health organizations in addressing public health problems in Europe: The case of obesity, alcohol and antimicrobial resistance. Country reports**. Online appendix to The role of public health organizations in addressing public health problems in Europe: The case of obesity, alcohol and antimicrobial resistance (2018) pod red: Bernd Rechel, Anna Maresso, Anna Sagan, Cristina Hernández-Quevedo, Erica Richardson, Elke Jakubowski, Martin McKee, Ellen Nolte. Word Health Organization Regional Office for Europe, Kopenhaga, S. 131-136.

W pierwszej publikacji scharakteryzowano kształt systemu zdrowia publicznego w Polsce, analizowano także jego zalety i mankamenty. W drugiej zajęto się polityką antyalkoholową w Polsce, wykazując m.in nieskuteczność działań ograniczających konsumpcję.

Ad 2.

Doświadczenie pracy w samorządzie lokalnym skłoniło habilitanta do badań w zakresie lokalnych programów zdrowotnych. Jednym z obszarów odpowiedzialności jednostek samorządu terytorialnego jest ochrona zdrowia psychicznego. W publikacji dokonano analizy wybranego gminnego program ochrony zdrowia psychicznego. Rezultatem dociekań naukowych w tym obszarze jest publikacja Aleksandra

Jastrzębowska, **Łukasz Balwicki**, Małgorzata Balwicka-Szczyrba, Marzena Zarzeczna-Baran, 2018, **Ocena gminnego programu ochrony zdrowia psychicznego** (Psychiatr. Pol., nr.107; s. 1-13. **IF 1.196, MNiS 15**), w której wykazano, na przykładzie programu z dużego polskiego miasta, wadliwą jego konstrukcję. Dostrzeżono równocześnie deficyt elementów kompozycji, których wprowadzenie dawałyby szansę na bardziej skuteczną realizację programu, tak jak to określają wytyczne Agencji Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji dla programów polityki zdrowotnej.

Ad 3.

Cennym doświadczeniem naukowym habilitanta jest współpraca z Hongkong Baptist University (HKBU). Współpraca nawiązana z prof. Karą Chan zaowocowała realizacją projektu oceny inkluzji społecznej (social inclusion) za pomocą skali SCOPE u pacjentów po przebytych, min. 4-tygodniowym leczeniu psychiatrycznym. Projekt został dofinansowany grantem HKBU. Wcześniej stosowana w Wielkiej Brytanii, Singapurze i Hongkongu skala SCOPE, została zaadoptowana przez habilitanta do polskich warunków i poddana walidacji. Wyniki pozwoliły przedstawić poziom zadowolenia z możliwości aktywizacji społecznej, który był pozytywnie skorelowany z poziomem całkowitej inkluzji społecznej. Społeczne włączenie było z kolei negatywnie skorelowane z poziomem dyskryminacji, zaś pozytywnie z samooceną stanu zdrowia. Badanie pozwoliło wnioskować o skuteczności narzędzia SCOPE w ocenie włączenia społecznego wśród populacji polskich pacjentów. W ramach tego współpracy habilitant miał możliwość odbycia tygodniowego pobytu naukowego w Hongkongu. Efektem współpracy jest publikacja: **Łukasz Balwicki**, Kara Chan, Peter J. Huxley, Marcus Yu-Lung Chiu, 2018, **Applying SCOPE to Measure Social Inclusion Among People with Mental Illness in Poland**, J. Psychosoc. Rehabil. Ment. Health, June 2018, Volume 5, Issue 1, pp 89–100.

Nagrody i wyróżnienia naukowe:

Habilitant otrzymał w 2013 nagrodę Young Researchers Forum Award za najlepszy plakat prezentowany podczas sesji ASPHER na konferencji European Public Health Conference oraz w 2017 Zespołową Nagrodę Naukową Rektora GUMed za badania zjawiska lobbingu firm tytoniowych w Polsce.

Udział w projektach i grantach badawczych, krajowych i zagranicznych:

Habibitant wziął udział w wielu projektach krajowych i międzynarodowych. W ostatnim czasie były to:

- projekt „Pilot project on illicit trade in tobacco products in the European Union”. 2018-2019, finansowany przez The Secretariat of the WHO Framework Convention on Tobacco Control (WHO FCTC).
- projekt „Analiza możliwości wprowadzenia ustawowego zakazu używania tytoniu i wyrobów tytoniowych w samochodach osobowych przewożących dzieci” Onkogrants, 2018, finansowany przez Polską Ligę Walki z Rakiem,
- projekt „Social Inclusion and Internet Use among Mental Health Services Users in Poland”, 2017-2018, finansowany przez Hongkong Baptist University,
- projekt wczesnego wykrywania czynników ryzyka chorób cywilizacyjnych u dzieci i młodzieży “Sopkard”, 2017-2019, finansowany przez Miasto Sopot

Ekspertyzy

Habibitant współpracuje w charakterze eksperta tobacco control i zdrowia publicznego z takimi organizacjami jak: Światowa Organizacja Zdrowia, European Observatory on Health Systems and Health Policies, Ministerstwo Zdrowia, Narodowa Rada Rozwoju przy Prezydencie RP, Komitet Zdrowia Publicznego Polskiej Akademii Nauk, The Association of Schools of Public Health in the European Region (ASPHER), jednostki samorządu terytorialnego, czy Państwowa Inspekcja Sanitarna. Ekspertyzy dotyczyły m.in. obrotu nielegalnymi wyrobami tytoniowymi w Polsce (2018), kształtu prawa antytytoniowego (2016), oceny ustawy o zdrowiu publicznym (2015), kształcenia w zdrowiu publicznym (2014), tworzenia lokalnych programów polityki zdrowotnej (2016-2017).

Recenzje

Habibitant jest stałym recenzentem pisma International Journal of Environmental Research and Public Health (IF 2,145). Oceniał również m.in. manuskrypty dla takich periodyków jak Tobacco Control (IF 4.151), Globalization and Health (IF 3.031), BMJ Open (IF 2,413), Archives of Medical Science (IF 2,344), International Journal of Occupational Medicine and Environmental Health (IF 1.367). Habibitant zrecenzował łącznie 25 prac.

6. Działalność dydaktyczna, organizacyjna i popularyzatorska:

Działalność dydaktyczna:

Habilitant jest dydaktykiem cieszącym się bardzo dobrą opinią wśród studentów. W anonimowych ankietach studenckich GUMed za rok akademicki 2017/2018 uzyskał 90% pozytywnych opinii. Prowadzi zajęcia z takich przedmiotów jak: Efektywne strategie walki z epidemią palenia tytoniu rekomendowane przez WHO, Narzędzia Zdrowia Publicznego, Marketing Społeczny, Rzecznictwo w Zdrowiu Publicznym, Metodologia Badań Naukowych. Habilitant stale wprowadza innowacje dydaktyczne do swojego warsztatu. Zaliczają się do nich m.in. metody aktywizujące np. z zakresu problemowego uczenia (ang. PBL). Studenci na jego zajęciach mogą liczyć na realizację praktycznych projektów przygotowujących ich do zawodu specjalisty zdrowia publicznego. Habilitant umożliwia studentom spotkania z osobami zajmujących się lokalną i europejską polityką zdrowotną. Organizował telekonferencje i wizyty studyjne (Bruksela), podczas których poznawali zagadnienia zdrowia publicznego od osób zajmujących wysokie stanowiska w strukturach zdrowia publicznego w Komisji Europejskiej, organizacji reprezentujących szkoły zdrowia publicznego w Europie, czy Ministerstwa Zdrowia. Ostatnią, wprowadzoną przez habilitanta innowacją dydaktyczną, mającą wydobyć ze studentów maksimum potencjału, jest metoda tutoringowa stosowana w pracy indywidualnej ze studentami, której umiejętność stosowania przez habilitanta potwierdza uzyskany przez niego w 2018 r. certyfikat Collegium Wratislaviense. Habilitant jest także wykładowcą i trenerem szkoleniowym. Prowadził wykłady i zajęcia na medycznych kursach specjalizacyjnych (GUMed i Okręgowa Izba Lekarska w Gdańsku), studiach podyplomowych (Uniwersytet Gdański i Wyższa Szkoła Administracji i Biznesu w Gdańsku), studiach doktoranckich (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski), szkoleniach dla przedstawicieli samorządu terytorialnego (Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego) oraz pracowników dydaktycznych (Collegium Wratislaviense). Habilitant jest również opiekunem lekarzy w trakcie specjalizacji ze zdrowia publicznego.

Działalność organizacyjna:

Habibitant w czasie studiów pełnił wiele funkcji m.in. Przewodniczącego Samorządu, członka rady wydziału lekarskiego i członka senatu uczelni. Po studiach był członkiem Komisji Młodych Lekarzy przy OIL w Gdańsku, członkiem Prezydium Okręgowej Rady Lekarskiej i zastępcą sekretarza tejże Rady. W czasie pracy na GUMed podjął obowiązki opiekuna roku, opiekuna studenckiego koła naukowego, członka wydziałowej komisji WNoZ ds. zapewnienia jakości kształcenia. Doprowadził do członkostwa GUMed w stowarzyszeniu ASPHER, zrzeszającym szkoły zdrowia publicznego w regionie europejskim.

Popularyzacja nauki:

Habibitant aktywnie brał udział w wielu konferencjach naukowych, w tym jest autorem wielu doniesień zjazdowych. Jest zapraszany do prowadzenia wykładów w sesjach plenarnych oraz udziału w panelach dyskusyjnych (ostatnio podczas Konferencji Naukowej Sekcji Prewencji i Epidemiologii Polskiego Towarzystwa Kardiologicznego „Kardiologia Prewencyjna 2018”), poświęconych m.in. strategii uwolnienia Polski od problemu nikotynowego.

Habibitant jest stałym konsultantem merytorycznym w zakresie *tobacco control* wielu mediów, m.in. stacji telewizyjnych TVP1, TVN, TVN24, Radio Gdańsk, Dziennik Gazeta Prawna, Rzeczpospolita, Dziennik Bałtycki, portal naTemat.pl itp..

Rozszerzenie informacji o działalności naukowej oraz dydaktycznej habilitanta znajduje się w Załączniku nr 4.

Gdańsk, 10.01.2019

